

بررسی قرارداد آتی و معامله کالی به کالی در بیت کوین و لزوم توجه به نظرات فقهی

محمد نگینی پور

یکی از موضوعات مهم در معامله رمزارزها این است که آیا این رمزارزها ارزش مالی برای خرید و فروش دارند یا خیر و اساسا مال محسوب می شوند؟ به هر حال در شریعت اسلام خرید و فروش برخی اشیاء که ارزش مالی ندارند، جایز نیست.

احتمالا اخیرا اصطلاح لیکوئید به گوش شما هم رسیده است؟ موقعیتی در بازار فارکس و ارزهای دیجیتال که تمام سرمایه یک شخص از بین می رود، در این مقوله به بررسی مبانی فقهی این موضوع خواهیم پرداخت، البته در این مقوله صرفا مبانی فقهی مطرح می شود و در انتها لازم است که هر شخصی برای تعیین تکلیف احکام شرعی خودش به مرجع تقلید خود مراجعه کند.

***خرید و فروش رمز ارزها**

ابهام زیاد بازار ارزهای دیجیتال و تازگی این نوع رمز ارزها منجر به این شده است که بسیاری از مراجع به دیده تردید به این بازار نگاه کنند، اخیرا فتوای برخی مراجع در این خصوص تغییراتی داشته و مثل سابق خرید و فروش رمز ارزها را تحریم نمی کنند این گزاره در تماس با دفاتر مراجع به ثبت رسیده است.

مسئله اصلی در بیت کوین و سایر مدل های کوین ها این است که آیا این رمز ارزها ارزش مالی برای خرید و فروش دارند یا خیر؟ اساسا مال محسوب می شوند؟ در شریعت اسلام خرید و فروش برخی اشیاء که ارزش

مالی ندارند (مثلا بال مگس) جایز نیست (مگر اینکه کارایی آنها با گذشت زمان تغییر کند) و همچنین معاملات غرری نیز جایز نیست، معامله‌ای شامل غرر می‌شود که ماهیت کالای خرید و فروش شده مشخص نباشد، یا احتمال ضرر و زیان معامله بسیار بالا باشد.

در بحث بیت کوین نیز همین مسائل جاری است، سوالی که مطرح می‌شود این است که آیا معامله بیت کوین و سایر کوین‌ها با احتمال دستکاری شدن این رمز ارزها شامل معاملات غرری می‌شوند؟ آیا بیت کوین شبیه بال مگس است که ارزش مادی برای خرید و فروش ندارد؟ یا خیر؟

اگر افراد با مقولات بلاکچین و نحوه کارکرد این رمز ارزها اطلاعاتی کسب کنند بسیاری از ابهاماتشان در این حوزه برطرف می‌شود، عرصه رمز ارزها آمده است تا بانکداری را از شیوه سنتی defi به شیوه مدرنیته Cefi ارتقاء دهد، یکی از مخالفان ارزهای دیجیتال بانک‌های مرکزی برخی کشورها هستند

اما به عقیده کارشناسان با گذشت زمان بیت کوین و بسیاری از رمزارزها جایگاه خودشان را تثبیت خواهند کرد و همین الان حدود ۳۰۰ میلیون نفر از مردم جهان از این رمز ارزها برای مبادلات روزانه و یا حفظ سرمایه‌شان استفاده می‌کنند .

*معاملات فیوچرز و مارجین

اگر فرض را بر این بگیریم که بیت کوین مالیت دارد، کما اینکه نظر برخی از مراجع از حرمت به احتیاط در زمینه خرید و فروش رمز ارزها تغییر کرده است و حتی جمهوری اسلامی هم مجوز استخراج بیت کوین را تحت شرایطی داده است که عملاً مجوزی است برای ورود به این بازار، اما باید دید تمامی معاملاتی که در این بازارها انجام می‌شود از نظر شرعی صحیح است یا خیر؟

برخی از معاملات در بازار رمز ارزها به شیوه اسپات انجام می‌شود که شبیه بورس خودمان است و ظاهراً اصل معامله اسپات مشکل شرعی ندارد، ابهام در حکم شرعی معاملات مارجین و آتی (فیوچرز) است. این ۲ نوع معامله کمی با اسپات تفاوت دارد، به نوعی شما بر اساس پیش بینی قیمت وارد معامله می‌شوید، اگر تشخیص دهید قیمت صعودی است مبلغی را برای خرید یک کالا وارد معامله می‌کنید اگر تشخیص دهید قیمت نزولی است، مبلغی را برای فروش، (در بازار دو طرفه نیازی برای داشتن یک کالا برای فروش نیست) می‌گذارید و می‌توانید از صرافی ۱ تا ۱۰۰ برابر مبلغ تان (اهرم) وام دریافت کنید تا اگر سود داشت، سود بیشتری نصیب تان شود و اگر ضرر داشت نیز ضرر هنگفتی نصیب تان شود و گاهی این اتفاق منجر به لیکوئید شدن می‌شود.

مبلغ وام صرافی باید در همان معامله استفاده شود و امکان جابه‌جایی وجود ندارد و اگر معامله‌ای ضرر داشت باید از مبلغ اولیه خودتان ضرر آن کسر شود، در عوض وام در معامله مارجین صرافی یک سود جزئی می‌گیرد که شبیه ربوی بودن این معاملات را تقویت می‌کند.

برای بررسی دقیق این نوع معاملات لازم است با ۲ اصطلاح آشنایی کامل پیدا کنید، معامله کالی به کالی و قرارداد آتی (فیوچرز).

قرارداد آتی (فیوچرز) چیست؟

در قرارداد آتی (future Contract) به نوعی تعهدنامه برای انجام یک قرارداد در سررسید مشخص و موجل است. فروشنده باید مقدار مشخصی از کالای تعیین شده را به قیمتی مشخص در آینده بفروشد و در مقابل خریدار متعهد می شود کالا را با مشخصات تعیین شده، خریداری کند.

به بیان ساده تر قرارداد آتی به افراد این امکان را می دهد که اقدام به خرید کالایی کنند که در حال حاضر تصمیم به تحویل گرفتن آن ندارند و وجه آن را نیز در زمان تحویل پرداخت کنند، همچنین افراد می توانند کالایی که اکنون مالک آن نیستند را بفروشند و در آینده آن را به خریدار تحویل دهند و کسب سود کنند.

قرارداد آتی، قراردادی دو طرفه است، به این معنی که سرمایه گذاران در این بازار می توانند علاوه بر افزایش قیمت، از کاهش قیمت ها نیز سود کسب کنند، در قراردادهای آتی، برای جلوگیری از عدم انجام تعهد، طرفین مبلغی را به عنوان وجه تضمین پیش شرط قرارداد، نزد اتاق پایاپای می گذارند و متعهد می شوند متناسب با تغییرات قیمت قرارداد، وجه تضمین را تعدیل کنند.

در معاملات فیوچرز برای اصل وام سودی از شما کسر نمی شود ولی در عوض کارمزد بالاتری از شما دریافت می شود. در معاملات فیوچرز هر هشت ساعت یکبار یک مبلغی به نام **funding rate** یا همان نرخ تامین مالی از شما کم می شود که بسیار ناچیز است. این مبلغ این شائبه را ایجاد می کند که آیا نرخ تامین مالی، معامله را ربوی می کند یا خیر؟ طبق ادعای صرافی این مبلغ برای کنترل بازار کسر می شود و به دست خود صرافی نمی رسد و در شرائطی که فشار خرید زیاد است از خریدار کسر می شود و به حساب فروشنده می رسد و بالعکس، تا توازن در عرضه و تقاضای بازار به وجود بیاید. ولی اینکه این ادعا چه میزان صحیح است نیاز به تحقیق بیشتر دارد و همچنین قوانین معاملات فیوچرز و مارجین در صرافی های مختلف متغیر است .

*فیوچرز و مارجین مصداق قمار اند؟

عده ای، این نوع معاملات را که در آن پیش بینی قیمت بسیار تاثیرگذار در سود و ضرر است و ممکن است در یک لحظه منجر به از دست دادن تمام سرمایه شود را به قمار تشبیه کرده اند که البته از نظر شرعی این وجه شباهت پذیرفته نیست و معاملات فیوچرز مصداق قمار نیستند .

*معامله کالی به کالی چیست؟

ما در شریعت اسلام چهار نوع معامله خرید و فروش (بیع) داریم که عبارت اند از: بیع سلف، نقد، نسیه و کالی به کالی، که فقط معامله کالی به کالی باطل است و مابقی معاملات صحیح است؛ در خرید و فروش های معمولی

آنچه که واقعا معامله صورت می‌گیرد ولی در اینجا هیچ کالایی در عمل رد و بدل نمی‌شود و صرفا روی قیمت آن کالا در زمان های مختلف معامله صورت می‌گیرد .

به عبارتی هم جنس که به صورت کلی است (مبیع) بعدا و با تاخیر زمانی مشخص تحویل داده می‌شود و هم پول آن که باز هم کلی است بعدا و به صورت مدت دار و موجل (دارای زمان) پرداخت است و برای همین از نظر شرعی باطل است.

حجت الاسلام و المسلمین مصباحی مقدم، رئیس کمیته فقهی بورس که از معدود علمائی ست که در زمینه بازارهای مالی از جمله فیوچرز تخصص دارد در این باره می‌گوید: اصل معاملات فیوچرزی یک ابداع جدید در معاملات است که اسلام نسبت به آن حکم خاصی ندارد و از آن جایی که این نوع معاملات تعهد در مقابل تعهد است لذا احکام معاملات خرید و فروش (بیع) به آن تعلق نمی‌گیرد.

وی همچنین تاکید کرد: معاملات فیوچرز مصداق معاملات کالی به کالی نیز نیست، اما در ماهیت معاملات رمزارزهایی چون بیت کوین و سایر نوع کوین ها و اینکه ملکیت و مالیت دارند یا خیر جای تردید بسیاری وجود دارد و ما در این زمینه بسیار تحقیق کرده ایم ولی از آنجایی که ابهامات زیادی در پشت پرده بیت کوین و سایر نوع کوین ها وجود دارد، لذا به اعتقاد بنده مالیت نمی‌توانند داشته باشند.